

- учебных заведений / Под ред. С. А. Смирнова. – 4-е изд., испр. – М.: Издательский центр “Академия”, 2001. – 512 с.
11. Сотниченко В., Гупан Н. Теоретичний аспект професійної готовності викладача як чинник оптимізації процесу навчання // Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки. – 2004. – № 9 (77). – С.37-44.
12. Теория и методика систем интенсивного обучения: Учебное пособие / Под общ. ред. А. А. Золотарева. – М.: МИГА, 1993. – Ч.1. – 66 с.; – Ч.2. – 57 с.
13. Фрейман Г.О., Недайнова Т.Б., Турянська О.Ф. Соціоантропоцентричні засади впровадження інноваційних педагогічних технологій у вищих та загальноосвітніх навчальних закладах різних типів: досвід та результати експерименту // Матер. обласної конф. Луганського державного педагогічного університету. – Луганськ: Альма матер, 2002.

Н.О.Скрильник

САМОСТІЙНА РОБОТА З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ В СИСТЕМІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

В статтє рассматриваются возможности иностранного языка в процессе формирования личности современного учителя; отслежена динамика изучения английского языка в системе профессиональной подготовки будущего учителя.

The article is dedicated to the capabilities of a foreign language during modern teacher's personality formation; dynamics of the English language analysis in a system of vocational training for future teacher is traced.

Одним із найважливіших шляхів реформування освіти, накреслених Державною національною програмою "Освіта. Україна ХХІ століття", є необхідність "досягнення якісно нового рівня у вивченні базових навчальних предметів: української та іноземних мов". Напрямки в реформуванні змісту загальноосвітньої підготовки передбачають

"формування гуманітарного мислення, опанування рідної, державної та іноземних мов" [1].

Від випускників вищої школи сьогодні чекають не тільки традиційних академічних знань в економіці, інформаційних технологіях, а й іноземних мовах. Іноземні мови відіграють важливу роль у становленні особистості. Сьогодні іноземні мови виступають у якості засобів пізнання світу. Володіння іноземними мовами показує професійну кваліфікацію, оскільки іноземні мови є засобом досягнення та надбання нових знань. Вивчення іноземної мови є ключем до культури іншого народу, що говорить цією мовою. Мова виступає не тільки як засіб спілкування, а й акумуляції культурних цінностей. У мові відображається досвід народу, його історія, матеріальні та духовні надбання.

Володіння іноземними мовами надає людині можливість інтегруватися в європейський простір, отримати доступ до скарбничок світової культури, сприяє удосконаленню професійних навичок і вмінь, допомагає стати рівноправним партнером західноєвропейських країн. Підготовка і підвищення кваліфікації саме вчителів іноземної мови сприятиме поширенню знань про інші європейські країни, підтриманню та інтеграції ідеї європейського виміру освіти в процес викладання.

"Інтеграція України у світову спільноту потребує досконалого володіння іноземними мовами. Без таких знань прилучитися до міжнародного співробітництва буде неможливо" [4].

У зв'язку з бурхливим розвитком науково-технічного прогресу та потребою в спеціалістах, здатних вирішувати складні соціальні та виробничі питання, основна увага має бути зосереджена на всебічному покращенні якості професійної підготовки кадрів.

Мета нашої роботи – показати можливості іноземної мови в процесі формування особистості сучасного вчителя та простежити динаміку вивчення англійської мови в системі фахової підготовки вчителя.

У наш час професійна підготовка розглядається як частина цілісного формування особистості. Саме в системі

формування особистості спеціалізація виступає в якості змістовного розвитку всіх сторін особистості, її здатностей та потреб. У цільовій комплексній програмі "Вчитель" зазначається, що "завдяки діяльності педагога має реалізуватися державна політика у створенні інтелектуального, духовного потенціалу нації, розвитку, збереженні і примноженні культурної спадщини й формуванні людини майбутнього" [5]. Отже, формування особистості вчителя є однією з першочергових задач освіти майбутнього. Неабияку роль у цьому відіграє саме іноземна мова. Вона набуває актуальності в сучасних умовах демократичного розвитку країни, що спрямована на широкі контакти у світі. Вивчення іноземної мови в процесі становлення і розвитку особистості педагога є важливим для розуміння спільності світового культурного процесу та розуміння особливої ролі в ньому культури кожного окремого народу, у тому числі й українського.

Зміна пріоритетів у навчальному процесі вищої школи та поворот до європейської системи освіти сприяють збільшенню часу для самостійної роботи. Студент, що вміє працювати самостійно, має більше можливостей для досягнення поставленої мети, легко орієнтується в стрімкому потоці нової інформації та шляхах її отримання. Від уміння працювати самостійно залежить якість отриманих знань, умінь та навичок. На студента саме педагогічного університету, як майбутнього освітянина, покладається основне завдання в подальшому розвитку і вихованні індивідуальності з чіткими громадянськими позиціями.

Оптимальна організація самостійної роботи студентів – важливе питання не тільки методики навчання іноземній мові, але й методики її вивчення. При цьому викладачу необхідно розуміти, з якими труднощами стикаються студенти в процесі організації своєї самостійної роботи; чому саме ті чи інші види завдань викликають труднощі; що заважає студентам своєчасно та правильно виконувати складні самостійні завдання; що саме може полегшити виконання цих завдань та підвищити ефективність самостійної роботи студентів з іноземної мови.

Намагання більшості педагогів, психологів та методистів середини двадцятого століття прискорити навчальний процес та процес отримання знань призвело до беззаперечної згоди в тому, що самостійному читанню літератури зі спеціальності іноземною мовою та спілкуванню на професійні теми сприяє лише володіння загальнолітературною мовою. Вважалося, що спеціальна термінологія є міжнародною, отже, зрозумілою для фахівця, який навіть не володіє іноземною мовою, а знайомий лише з латинським алфавітом. З розвитком національних мов латина втратила своє панівне становище, але зберегла свій вплив на систему навчання.

У більшості досліджень, пов'язаних із розвитком навичок усного мовлення іноземною мовою, не враховувалися особливості обраної спеціальності. Вільне володіння іноземною мовою не було звичним для середньостатичного громадянина Радянського Союзу. Оскільки певний фах студента не включав володіння іноземною мовою, то достатнім вважалося намагання прочитати будь-який текст. Той, хто вивчав іноземну мову, не мав змоги вільно придбати газету чи журнал, подивитися художній чи науковий фільм на мові, що вивчалася, яку він намагався опанувати. Але незважаючи на це методика викладання іноземних мов стрімко розвивалася.

Німецький педагог Вольфганг Рахитій (XVI-XVII століття) висунув принцип свідомого вивчення мови. Сам автор називав свій метод природним. Свідомий аналіз визнавався основною складовою процесу навчання та пізнання.

Ян Амос Коменський наголошував на використанні принципу наочності, та встановленні прямих асоціацій між словом іноземної мови і предметом. Педагог говорив про необхідність проникнення в суть речей та розвиток цієї здібності [3].

Від століття до століття метод навчання іноземним мовам змінювався. За основу при класифікації методів навчання іноземним мовам брався певний аспект, який домінував на той час у викладанні. Наприклад, якщо основні логічні категорії є синтетичними або аналітичними, відповідно

метод буде називатися лексичним чи граматичним. Залежно від уміння, яке розвивають у того, хто навчається, метод отримував назву усний або метод читання. В основу синтетичного методу покладено вивчення граматики. Фонетика зовсім не привертала увагу дослідників, а лексика вивчалася безсистемно. Основним методом навчання був дослівний переклад. Навчання іноземної мови спрямовувалося на розвиток логічного мислення та тренування розумових здібностей. Як результат, мова вивчалася формально, напівсвідомим шляхом.

Представники аналітичного методу, зокрема Гамільтон (Англія), Жакото (Франція), Шованн (Швейцарія), поклали в основу методу лексику. Заучування оригінальних творів використовувалося для формування словникового запасу, знайшов собі місце дослівний переклад. Вивчення граматики, навпаки, носило безсистемний характер.

Представники натуралістичного методу М.Берліц, Ф.Гуен, М.Вальтер наголошували на необхідності навчити учнів розмовляти іноземною мовою, а вже потім їм буде легше навчитися писати та читати [7].

Вирішення проблеми ефективності вивчення іноземних мов також цікавило таких відомих англійських вчених, як Гарольд Палмер і Майкл Уест. Г.Палмер аспектно розподілив труднощі, що виникають при вивченні іноземної мови, мовлення та розуміння, виділив як основні напрямки при навчанні усного мовлення. Учений намагався систематизувати навчальний матеріал, спираючись на поставлені цілі.

Розвиток теорії Палмера знайшов відображення в працях багатьох вчених, зокрема Д.Ашера, І.Рахманова, Т.Террела. Так, останній вважає, що ефективно вивчення мови відбувається тоді, коли люди розуміють думки іноземною мовою. Використання викладачем різноманітних завдань сприятиме підвищенню ефективності процесу оволодіння іноземною мовою та надасть можливість наблизити навчальний процес до реального іншомовного спілкування.

Основа навчання лінгвіста Ч.Фриза та методиста Р.Ладо складає усна мова. Навчання читання і письма суттєво відрізняється від навчання усному мовленню, тому при

навчання не слід їх змішувати. Усне оволодіння мовою має стати базовим при навчанні читання і письма. Цей метод отримав назву аудіо-лінгвальний метод [6].

З новим суггестопедичним спрямуванням у методиці виступив болгарський учений Г.Лозанов. Такі характеристики, як розкриття резервів пам'яті, інтелектуальної активності особистості, емоції, переживання, що сприяють зняттю втоми тощо, учений уважав обов'язковими для суггестопедичної системи навчання

Метод Г.Лозанова, що вперше звернув увагу на індивідуальні якості та особисті інтереси тих, хто навчається, можна визнати дуже ефективним. Ефективність цієї системи навчання зосереджена на комплексному розвитку особистості того, хто навчається, а також на розвитку інтелектуальних, емоційних та мотиваційних сторін особистості. Авторитет викладача та його творча роль, створення сприятливої атмосфери в аудиторії, емоційна включеність у процес навчання, високо вмотивована навчальна діяльність забезпечують ефективність процесу розкриття резервів особистості того, хто навчається [2].

Є.І.Пассов та Л.Б.Бухбіндер розробили діяльнісно-комунікативний метод, у якому на перший план висувалося навчання спілкуванню іноземною мовою. Упровадження цього методу виявило ряд проблем, серед яких основною вважалася неможливість викладача відійти від застарілого методу викладання та поставити в центр процесу спілкування не доведення до студентів фактів, а проведення справжньої живої дискусії, де кожен має змогу відкрито спілкуватися.

Коли таку проблему було вирішено на перший план вийшов інтенсивний метод навчання Г.О.Китайгородської. Запропонована студентам навчальна діяльність має бути особисто значущою, плануватися з урахуванням людського фактору, задовольняти потреби та інтереси тих, хто навчається; тільки за таких умов процес навчання може бути інтенсифіковано.

Інтенсивні методи і форми роботи привернули увагу А.Л.Лугової, Л.Я.Великородової, Л.М.Закжевської, Н.Г.Вишнякової.

Кожний новий метод акумулює все найкраще, що було знайдено в царині викладання іноземних мов, є логічним продовженням основних тенденцій попереднього методу. Також кожен новий метод певною мірою відображає рівень культури, науки та техніки тієї країни, де він розвивається.

До сучасних методик вивчення іноземної мови можна віднести "English for Specific Purposes" — "Англійська мова для спеціальних цілей". Основне завдання методики полягає в тому, щоб зміст навчання відповідав меті того, хто навчається.

Р.Б.Лотштейн наголошує на поєднанні та взаємодоповненні дисциплін. Предмет "Іноземна мова (професійного спрямування)" може поєднуватися з профільюючими предметами. Проблема ефективності процесу навчання іноземним мовам тісно пов'язана з різноманітністю форм і методів навчання. Зростаючий інтерес до оволодіння іноземними мовами, зумовлений попитом на міжнародному ринку праці, стимулює вищі педагогічні заклади освіти переглянути своє ставлення до іноземної мови у світлі професійної спрямованості. Професійне спрямування у процесі вивчення іноземної мови дає можливість перетворити її значущий елемент при досягненні поставленої мети — виховання висококваліфікованого спеціаліста. Оскільки, професійного спрямування у вивченні іноземної мови можна досягти шляхом переходу від традиційних методів навчання до нетрадиційних, цілком логічним постає питання про використання нових активних форм і методів навчання.

Отже, акумулюючи сказане вище, можна зробити висновок, що для педагога іноземна мова не втратила своєї важливості — вона стимулює інтелектуальну та емоційну сферу його особистості, сприяє творчій її самореалізації та особистісному росту, сприяє покращенню та підвищенню наукового та методичного рівня педагога, надає можливості для спілкування з фахівцями з інших країн тощо. Плюралінгвізм сприяє інтернаціоналізації освіти, будучи передумовою міжнародного співробітництва та забезпечуючи взаємопорозуміння шляхом викладання / вивчення загальних мов.

Література

1. Державна національна програма "Освіта. Україна ХХІ століття". –К.: Райдуга, 1994. – 61 с.
2. Китайгородская Г.А. Методические основы интенсивного обучения иностранным языкам. — М.: МГУ, 1986. — 175 с.
3. Коменский Я.А. Великая дидактика // Избранные педагогические сочинения в двух томах. - М.: Педагогика, 1982. – Т.1. — 656 с.
4. Кремень В.Г. Національна освіта як соціокультурне явище // Учитель. – 1999. –№ 11-12. – С. 11-17.
5. Цільова комплексна програма "Вчитель" // Освіта України. – 1996. –№64. –27 серпня. — с.1.
6. Larsen-Freeman D. Techniques and Principles in Language Teaching. – Oxford University Press. –1986. – 142 p.
7. Miner W. Current Trends in Educational Research in Europe// European Journal of Teaching Education. – 1992. –Vol. 15. –1-2. – P. 53-65.

Д.С.Стоянова

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ АДАПТАЦІЇ СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ ДО НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

В статье обоснованы психолого-педагогические условия процесса адаптации студентов первых курсов к учебно-воспитательному процессу в высшей школе. Представлена и раскрыта суть структуры адаптационного процесса, выявлены факторы, которые определяют трудности адаптации первокурсников к вузовской системе образования, даны рекомендации по организации работы с первокурсниками с целью преодоления психологического барьера в системе "преподаватель-студент".

The article substantiates psychological-pedagogical conditions of adaptation period of first-year students to teaching and educational process at the establishment of higher education. The author submits for consideration and shows the essence of the